(וְיֵשׁ (כו) נוֹהֲגִין (טז) [טז] לִטְבֹּל בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִשּׁוּם קֶרִי) (כל בו (סי׳ סד)). וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לֵילֵךְ עַל (יז) (כז) הַקְּבָרוֹת וּלְהַרְבּוֹת שָׁם בְּתְחִנּוֹת, וְנוֹתְנִים צְדָקָה לָעֲנִיִּים (כל בו (שם)):

תקפב סֵדֶר תְּפִלַּת עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבוֹ ט׳ סְעִיפִים:

א (א) אבְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה אוֹמֵר (ב) הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט. וְאִם טָעָה (ג) אוֹ שֶׁהוּא (פ) [א] מְסֻפָּק, אִם הוּא בְּהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ (ד) חוֹזֵר לְרֹאשׁ. וְאִם הוּא בְּהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, בחוֹזֵר לְבִרְכַת הָשִׁיבָה וְאוֹמֵר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר, וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁעָקַר רַגְלָיו (ה) (עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קי״ז (ס״ה)), חוֹזֵר לְרֹאשׁ (ו) (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן (נ) קי״ח (ס״פ)): **ב** [*] גאִם אָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, (ז) וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נִזְכַּר וְאָמַר הַמֶּלֶךְ

א מֵימְרָא דְּרַב בְּרָכוֹת י״ב (ע״ב) וּמִדְּפָלִיג רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר יָצָא שָׁמַע מִינַּהּ דִּלְרַב לֹא יָצָא הָרֹאשׁ (שם פ״א סי׳ טז) וְהָרִי״ף (שם ו:) וְהָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק י׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (ה״ג). ב כְּרַב (אַשֵׁי) [אָסֵי] שָׁם ל״ד (ע״א) וּכְפֵרוּשׁ רַמְבַּ״ם (שם ה״א) וְהָרִי״ף (שם כה:) וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם ד״ה אמצעיתא). ג תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א (ח״א סי׳ לה) מֵהָא דְּנָקִיט כְּפָא דְּחִמְרָא בִּידֵיהּ וְכוּ׳ בְּרָכוֹת י״ב (ע״א) וּכְדַעַת הַגְּאוֹנִים.

בְּאֵר הֵיטֵב

(טז) **לְטְבֹּל.** מַהֲרִי״ל טָבַל עַצְמוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים (מנהגי מהרי״ל הל׳ ערב יוה״כ). כָּתַב בְּשֶׁלַ״ה (פרק נר מצוה אות ח) לֹא יִשְׁמַשׁ מִטָּתוֹ בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אַךְ אִם הוּא לֵיל טְבִילָה חִיֵּב לִקְיֹם עוֹנָתוֹ, וְיֵחָזֵר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. וּבְכֻנְסַת הַגְּדוֹלָה כָּתַב לֹא יִשְׁמַשׁ מִטָּתוֹ בְּשְׁנֵי הַלֵּילוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה טְבִילַת מִצְוָה שֶׁלֹּא הָיְתָה יְכוֹלָה לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן אָז מֻתָּר וְיֵחָזֵר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב הַיֵּד אַהֲרֹן (הנה״ט). וְכֵן לֹא יִנְהֹג עִם אִשְׁתּוֹ שְׁחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ: (יז) **הַקְּבָרוֹת.** דְּבִית הַקְּבָרוֹת מְקוֹם מְנוּחַת הַצַּדִּיקִים וּמִתּוֹךְ כָּךְ הוּא מָקוֹם קָדוֹשׁ וְטָהוֹר וְהַתְּפִלָּה נִתְקַבֶּלֶת יוֹתֵר. וְהַמִּתְפַּלֵּל עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים אֵל יָשִׂים מִגַּמְתּוֹ נֶגֶד הַמֵּתִים, אַךְ יְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן עָלָיו רַחֲמִים בִּזְכוּת הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. מַהֲרִי״ל (הל׳ ר״ה). וְיֵשׁ הַקְּבָרוֹת וְיִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר הַתְּחִנּוֹת. עַיֵּן שָׁלַ״ה (שם אות ז). וְאֵין לֵילֵךְ עַל קֶבֶר אֶחָד שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד. הָאֲרִ״י זַ״ל (נגיד ומצווה ח״ב ענייני אבילות). וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי סוֹף סִימָן תקנ״ט (ס״ק יז):

א (פ) **מְסֻפָּק.** וְנִרְאֶה לִי דְּהָכָא לֹא מְהֲנֵי שְׁיֹאמַר תְּשָׁעִים פְּעָמִים כְּמוֹ בְּסִימָן קי״ד סָעִיף (ח׳) [ט׳], דְּהָכָא אֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ דְּהָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְאִם יֹאמַר בְּלֵא שֵׁם אִם כֵּן בְּתְפִלָּה כְּשְׁיֹאמַר בְּשֵׁם יַחֲזֹר לְלַמּוֹדוֹ לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, הִלְכָךְ לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ג) **קי״ח.** דְּשָׁם פָּסַק (סק״ח):

א [א] **מְסֻפָּק.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וּבִבְרָכֵי יוֹסֵף (סק״ג) [כָּתַב] שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמַהֲנֵי אֲמִירַת תְּשָׁעִים פְּעָמִים אַף דְּאוֹמֵר בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי חָדָשׁ. וּבְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה כָּתַב בְּדֶרֶךְ ש״ז שֶׁנִּרְאֶה לוֹ עִקַּר כְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א). עַיֵּן בִּזְקַן אַהֲרֹן סִימָן ר״ו שֶׁלֵּיחַ צִבּוּר שָׁטָעָה בְּהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ שֶׁחוֹזֵר לְרֹאשׁ, חוֹזֵר וְאוֹמֵר קְדֻשָּׁה גַּם כֵּן, וְהֶבְיאוּ שַׁלְמֵי חֲגִיגָה. וְעַיֵּן בְּמַיִם רַבִּים סִימָן נ״א אִם חָתַם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט כְּמוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, עַיֵּן שָׁם: **[בשו״ע] אִם אָמַר כו׳.** וְכָתַב בְּסֵפֶר מַטֵּה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וּמֶשִׁי כְּבִשְׁאָר יוֹם טוֹב דְּיֵהא מוֹרָא הַדִּין עָלָיו, אֶלָּא יִלְבַּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נָאִים [ט״ז (סק״ה) בְּשֵׁם רַשַׁ״ל]. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם סִימָן תקצ״ז דְּבְמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ לְבָנִים עַל כָּל פָּנִים לֹא יִלְבַּשׁ חֲשׁוּבִים כָּל כָּךְ: (כו) **נוֹהֲגִין לְטְבֹּל וְכוּ׳.** וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבֹּל מִשּׁוּם צְנָה (לח) יִרְאֶה לִשְׁפֹּךְ עַל גּוּפוֹ תְּשָׁעָה קַבִּין מַיִם. וְלֹא יַקְדִּים לִטְבֹּל עַד שָׁעָה קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם [חַיֵּי אָדָם (כלל קלח ס״ה)]. יֵשׁ מַאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁנָּכוֹן לְמִנְעַ עַצְמוֹ מִלְּשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשְׁנֵי לֵילוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה לֵיל טְבִילָה דְּאָז חַיָּב לְקַיֵּם עוֹנָתוֹ וְיֵחָזֵר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. אָכֵן אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָאוֹכְלִים לְשָׂבַע בְּטֶנָם, אוֹ חַס וְשָׁלוֹם שֶׁנִּכְנַס בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ הִרְהוּר אִשָּׁה, יוֹתֵר טוֹב שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מֵחַס וְשָׁלוֹם שֶׁיָּבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה, וְיֵחָזֵר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית [חַיֵּי אָדָם (כלל קלט ס״ז)]: (כז) **הַקְּבָרוֹת.** דְּבִית הַקְּבָרוֹת (לט) הוּא מָקוֹם מְנוּחַת הַצַּדִּיקִים וְהַתְּפִלָּה נִתְקַבֶּלֶת שָׁם יוֹתֵר. אַךְ אַל יָשִׂים מִגַּמְתּוֹ נֶגֶד הַמֵּתִים, אַךְ יְבַקֵּשׁ מֵה׳ יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן עָלָיו רַחֲמִים בִּזְכוּת הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְיַקְדִּים הַקְּבָרוֹת וְיִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר הַתְּחִנּוֹת. וְאֵין לֵילֵךְ עַל קֶבֶר אֶחָד שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד:

א (א) **בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה.** בְּמַהֲרִי״ל (הל׳ תפילת ר״ה) כָּתַב דְּיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לוֹמַר מַעֲרִבִית בִּשְׁנֵי לֵילוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בְּמְקוֹמֵנוּ לְפִי שֶׁהֵם שִׁירוֹת וּשְׁבָחוֹת [דְּרָכֵי מֹשֶׁה (אות א)].

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ד (לח) עַיֵּן בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות ד ד״ה כתב הכלבו): (לט) אַחֲרוֹנִים:

א (פ) לְבוּשׁ (ס״א): (ב) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים. וְאַף דְּהַפְּרִי חָדָשׁ כָּתַב דִּכְשֶׁיֹּאמַר תְּשָׁעִים פְּעָמִים בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ מְהֲנֵי, רֹב אַחֲרוֹנִים סָתְמוּ כְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם: (ג) **וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם גַּם כֵּן לֹא מְהֲנֵי,** כֵּיוָן דְּבִבְרָכָה צָרִיךְ לוֹמַר שֵׁם הַשֵּׁם כְּדִבְעֵי וְהֶרְגֵּל בָּזֶה אִם כֵּן יֵחָזֵר לְלַמּוֹדוֹ. [הַגְרִ״ז (ס״ג)]. וְגַם דַּעַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) כֵּן הוּא: (ד) תְּשׁוּבַת מַיִם חַיִּים חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן כ״ב. **וְהִנֵּה בְּחַיֵּי אָדָם** (כלל כד ס״ו) **הֲבִיא בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי אַבֶּלֶי פָּאסְוועלְער שֶׁאִם טָעָה בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא אָמַר הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ** לאחר שעקר רגליו טוב שיתפלל עוד בתורת נדבה ואינו צריך לחדש בה דבר כיון שמתפלל אותה מספק.

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א) ובשו״ע הרב (סק״ב) הביא ב׳ דעות אם צריך לחזור וכתב שנכון לברכות להקל ולכן אם נזכר קודם שעקר רגליו לא יחזור לברכת השיבה, אך

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תקפב

ד הֶרֵב רַבֵּנוּ מְנוֹחַ בְּפֶרֶק ו׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה.
ה טוּר בְּשֵׁם מְנַהֵג אַשְׁכְּנַז. ו טוּר בְּשֵׁם אֲבִיו הָרֹא״שׁ (בְּרָכוֹת פ״א סִי׳ טז) וְשָׁפָן כָּתְבוּ הָרַמְבַּ״ם בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים.

הַקָּדוֹשׁ, (ח) אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר (ט) וְכֵן הַדִּין בְּהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט: ג [*] [ד]בְּשַׁבָּת בֵּינָתִים, עַרְבִית יֹאמַר בִּבְרָכַת מֵעֵין שֶׁבַע (י) הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. הַגָּהּ: וְהוּא הַדִּין (יא) אִם חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת. וְחוֹתֵם בְּשֶׁל שַׁבָּת לְבַד, (יב) וְכֵן כְּשֶׁחָל יוֹם כִּפּוּר בְּשַׁבָּת (מהררי״ל (הל׳ עמ״ש) ומנהגים (מינהג, ר״ס)): ד [ה]יֵשׁ נוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים (יג) בְּכָרִיעָה, וּצְרִיכִין הֵם (ג) (יד) לִזְקֹף בְּסוֹף הַבְּרָכוֹת: ה [ו]אִם לֹא אָמַר (טו) זָכְרֵנוּ וּמִי כָמוֹךָ, (ז) אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. הַגָּהּ: אֲפִלּוּ לֹא עָקַר רַגְלָיו עֲדַיִן, (טז) רַק שֶׁסִּיֵּם אוֹתָהּ בְּרָכָה (תרומת

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

יְהוּדָה (סק״ג) שֶׁאִם הִתְחִיל הַבְּרָכָה שְׁאַחֲרֶיהָ וְנִזְכַּר, אֲפִלּוּ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר חוֹזֵר לְרֹאשׁ:
ג [בשו״ע] בְּשַׁבָּת בֵּינָתִים. וְכָתַב מַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ג) שֶׁאִם בִּבְרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע שָׁעָה וְאָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ כָּתַב בְּשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגהמ״י סק״ה) דְּחוֹזֵר, וְהַפְּרִי חָדָשׁ חוֹלֵק וּבֹרְיָא לֵיהּ דְּאֵינוֹ חוֹזֵר, וְכֵן כָּתַב בֶּגֶן הַמֶּלֶךְ סִימָן קמ״ט. וּבְמִסַּה וְהַמְּבַשֵּׂר יְהוּדָא (סק״ד) כָּתַב כְּהַפְּרִי חָדָשׁ, וְדַעַת הַמַּחֲזִיק בְּרָכָה כְּהַשִּׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה דְּחוֹזֵר. וְכָתַב דִּלְפִי דִּבְרֵי הַקָּדוֹשׁ הָאֲרִ״י זַ״ל (פרי עץ חיים שער השבת פ״ג) חוֹבָה הִיא וְגַם רַע״ל כֵּן נָהוּ לִדְבַר סָתָר, אֲלָא שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לְפִי הַפָּשָׁט וְהִטְמִינוּ בְּרַמָּז, עַיֵּן שָׁם: (*) ו [בשו״ע] אוֹמַר בָּאֲפָּלָה וְכוּ׳. וְאִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר מֵעֵין יוֹם טוֹב מְחַזִּירִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה (בְּרָכוֹת ז. דַּ״ה וּמֵיהוֹ). וְאַף דִּתְפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, תְּפִלַּת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב חוֹבָה. כֵּן כָּתַב מוֹר וּקְצִיעָה (דַּ״ה וְאִם לֹא). וּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ד) כָּתַב דְּלֵיתָא, אֶלָּא דִּבְלָאו הָכִי הָאִידָנָא כָּל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁזֶּה כְּחוֹבָה, עַיֵּן שָׁם וּבְסִימָן רס״ח (סק״ח). וְכָתַב עוֹד (סק״ה) בְּאֶחָד שֶׁאָמַר תְּפִלַּת עַרְבִית בְּתַקָּנָה שֶׁחָתַם מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים, אַף דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכָלָל זְמַנִּים מִכָּל מָקוֹם לֹא כֵּן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְסִירְכָא דְּרֵגֶל נָקֵט וְאָתֵי, וְכֵמוֹ בְּיוֹם טוֹב אִם חָתַם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת לֹא יָצָא אַף עַל גַּב דְּיוֹם טוֹב מִקְרֵי שַׁבָּת. וְעוֹד שָׁנָה לֹא יָדַע מַעִיקָּרָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכָלָל זְמַנִּים כוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה סִימָן רס״ח שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם מַאֲמַר מָרְדְּכַי דְּאִם יוֹם טוֹב אוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת וְשָׁכַח בְּעַרְבִית וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב חוֹזֵר, וְלֹא מְצֵי סָמִיךְ וְלִשְׁמֹעַ מִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַזְכִּירִין בָּהּ שֶׁל יוֹם טוֹב. וּמַחֲזִיק בְּרָכָה כָּתַב דְּיוֹצֵא בִּבְרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע, וּכְשֶׁלְּמֵי חֲגִיגָה דַּף ש״ו (ע״ב, סק״ו) חָלַק עַל הַמַּחֲזִיק בְּרָכָה דְּמַדְמֵי לֵיהּ לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וּמְזוֹנוֹת כוּ׳ שֶׁאֵין עוֹלֶה יָפָה, אֶלָּא אֵינוֹ יוֹצֵא מֵעֵין שֶׁבַע וְכֵן נִרְאֶה לְעִנְיַּת דִּעְתִּי. וְעַיֵּן שָׁם בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שו״ת, סק״ח) דְּאִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְשָׁכַח לוֹמַר וְהַוַּדְּעֵנוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר, שֶׁעֲדַיִן לְהִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וְעַיֵּן בְּדַגוּל מֵרְבָבָה (דַּ״ה וּתתן לנו) שֶׁמָּה שֶׁהִשְׁמִיט הַמְחַבֵּר תִּבֶת בְּאַהֲבָה הִיא לְשִׁיטָתוֹ סִימָן [ת]ס״ז שֶׁהִיא נִסְחַת הָרַמְבַּ״ם (הל׳ תפילה פ״ב הי״ב), וּלְמַנְהָגֵנוּ שֶׁאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם טוֹב, גַּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ לְאָמְרוֹ, וּדְלֹא כְּאֵלִיָּה רַבָּה (סי׳ תפז סק״א), עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שם) שֶׁאִם שָׁכַח לוֹמַר [מֶלֶךְ] (מֶלֶךְ) עַל כָּל הָאָרֶץ בְּשַׁחֲרִית יָצָא, וַאֲפִלּוּ לֹא אָמַר אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מֶלֶךְ עַל כָּל רַק אַחַד מִקְדַּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן יָצָא. אַךְ בִּתְפִלַּת מוּסָף שֶׁהוּא מַלְכֻיּוֹת אֶפְשָׁר שֶׁצָּרִיךְ לַחְתֹּם מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ דּוּמְיָא דְּזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, אַךְ לְפִי מָה שֶׁכָּתַב הָרַב דָּוִד אַבּוּדְרָהָם (סדר תפילת ר״ה ד״ה עתה) וְכָל בּוֹ (סי׳ סד) שֶׁבִּפְסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת אוֹמֵר סְמוּךְ לְחֲתִימָה פְּסוּק אַחֲרוֹן שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁמַּלְכֻיּוֹת אֵינוֹ חוֹתֵם בְּעִנְיַן הַמַּלְכֻיּוֹת אֶלָּא קְדֻשַּׁת מֶלֶךְ לֹא הֶקְבֵּעַ בְּהַקְדָּמָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר פְּסוּק מַלְכוּת סְמוּךְ לְחֲתִימָה שֶׁתִּהְיֶה סְמוּךְ לְחֲתִימָה מַעֵין הַחֲתִימָה, עַיֵּן שָׁם. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת וְטָעָה בַּחֲתִימָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, דַּעַת הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן תפ״ז (הגה״ט) דְּיֵצֵא כֵּיוָן דְּיֵצֵא בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, וְהַפְּרִי חָדָשׁ (שם ס״ג) חוֹלֵק וְכֵן כַּמָּה גְּדוֹלִים. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן תפ״ז בְּבֵאוּר הֵיטֵב סָעִיף קָטָן ה׳. וּבְבִרְכֵי יוֹסֵף (שם סק״ד) מַחֲזִיק בְּרָכָה (סי׳ רסח סק״ה ד״ה מיהו עדיין) הִסְכִּים גַּם כֵּן לִפְרִי חָדָשׁ וְכָתַב שֶׁכֵּן נִרְאֶה מֵהָרִיטְבָ״א פֶּרֶק ב׳ דְּבִיצָה (יז. ד״ה ובמוספין), עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהָאֲרִיךְ דְּשִׁפּוּר נַפְשֵׁהּ מֶלֶךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַשַּׁ״ז (סק״ג). וּמַחֲזִיק בְּרָכָה מֵיתִי

(*) דְּבוּר הַמַּתְחִיל זֶה שַׁיָּךְ לְעִמּוּד הַבָּא

בְּאֵר הֵיטֵב

לְהַלָּכָה דְּאַף אִם אָמַר מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר, וְכֵן הוּא דַּעַת הַבַּ״ח (סָ״ב וּתְשׁ״ס סָ״א) וּשְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות כה) וּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב״י סק״ב). וְעַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגה״ט). וְטַ״ז (סי׳ קיח סק״ב) פָּסַק דְּיַחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה, עַיֵּן שָׁם: ד (ג) לְזָקְפָ. קֹדֶם שֶׁאָמַר בָּרוּךְ. וּבְזִכְרֵנוּ צָרִיךְ לִזְקֹף קֹדֶם אֲזַי הֲבוֹת הַמְּסוּכוֹת לְבָרוּךְ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִשְׁחוֹת אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ אַתָּה, אֲבָל בִּזְקִיפָה דְּמִי כְּמוֹךְ אֵין צָרִיךְ לִזְקֹף עַד שֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ, וְכֵן בְּכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁאֵין שְׁחִיָּה בְּסוֹפָם. טַ״ז (סק״ב) עַיֵּן שָׁם. וּכְשֶׁזּוֹקֵף לֹא יְהֵא בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְאֵין זֶה בִּכְלַל הַשְׁתַּחֲוָאָה כְּשֶׁמַּראשׁ כָּפוּף, דְּגַם בְּכָל הַשָּׁנָה רְאוּי לִנְהֹג כֵּן, כָּל שֶׁכֵּן בְּיָמִים נוֹרָאִים. שָׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות יא). וְכָל אָדָם יַחֲזֹר וְיִלְמֹד הַתְּפִלָּה וּקְרוֹבֵ״ץ שֶׁיִּהְיוּ שְׁגוּרִים בְּפִיו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכֵן יִלְמֹד לְבָנָיו סֵדֶר הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַפְסִיק. (מַהֲרִי״ל) [מַהֲרִי״ל] (הל׳ ר״ה): ה (ז) אין. אֲפִלּוּ רָצָה לְהַחֲזִיר אָסוּר. דֶּרֶךְ מֹשֶׁה (סק״ד), מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד). לְחַיִּים, בִּשְׁנֵ״ל הַלְמַ״ד וְלֹא בְּפֶ״ח דְּמִשְׁמַע לֹא חַיִּים, כִּדְאִיתָא בִּנְדָרִים (י:-יא:) לְחַלִּין בְּפֶ״ח הֲוֵי כְּמוֹ לֹא חִלִּין, עַיֵּן שָׁם. וְדַוְקָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קָפְדִינַן, אֲבָל בְּכָל הַשָּׁנָה אוֹמְרִים הַשְׁכִּיבֵנוּ לְחַיִּים בְּפֶ״ח תַּחַת הַלַּמַ״ד עַל פִּי הַדְּקִדּוּק, דְּהַיְכָא שֶׁנִּשְׁחַר הַה״א הַיְדִיעָה שֶׁהָיְתָה רָאוּי לְהִכָּתֵב אַחַר אוֹתִיּוֹת בכל״מ וְנִתְחַר, בָּא הַפֶּ״ח מֵהַה״א הַיְדִיעָה תַּחַת אוֹת בכל״מ. כְּמוֹ בַּשָּׁמַיִם רָאוּי לִהְיוֹת בַּהַשָּׁמַיִם אֶלָּא שֶׁנִּשְׁחַר הַה״א הַיְדִיעָה, בָּא הַפֶּתַח תַּחַת הַבֵּי״ת לְהוֹרוֹת עַל הַ״א הַיְדִיעָה וְכֵן כֻּלָּם. וְעַיֵּן בְּרֵישׁ״י פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח (שמות יג כא) בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל לְנַחֵם וְגוֹ׳. וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (שם) מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה בְּשֵׁם בַּ״ח (סי״ז) וּמַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תשצו). וְהָרִשְׁעָה בְּחִירִי״ק תַּחַת הֲרֵי״ש. שֶׁהַשִּׁלְטָן בְּקָמַ״ץ תַּחַת הַשִּׁי״ן שְׁנֵיהֶ. אֵין לוֹמַר וְאִז יֹאמַר צַדִּיקִים אֶלָּא וּבְכֵן. זֹהַר. וְאֵין לוֹמַר בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ, רַק יוֹם תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. וְאֵין לוֹמַר וּמִלַּמְדֵיךָ הֵם מְלַמְּדִים, רַק וּמְרַחֲמֶיךָ הֵמָּה מְרַחֲמִים. טַ״ז (סק״ב ד״ה כתב). וְכוֹפְלִים

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כְּדֵי שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת, וְאִם שָׁהָא יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה לֹא מְהָנֵי חֲזָרָתוֹ. (ו) וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא הִתְחִיל עֲדַיִן בְּרָכָה אַחֶרֶת, דְּאִי לָאו הָכִי אֲפִלּוּ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר חוֹזֵר לְרֹאשׁ: (ח) אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר. הֵינוּ אֲפִלּוּ לֹא נִזְכַּר שֶׁהוּא יְמֵי תְּשׁוּבָה וּבְעֵת שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָיָה בְּדַעְתּוֹ גַּם כֵּן לְסַיֵּם הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, אֲפִלּוּ הָכִי כֵּיוָן שֶׁלְּבַסּוֹף נִזְכַּר וְאָמַר הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ (ו) מְהַנֵּי: (ט) וְכֵן הַדִּין וְכוּ׳. אָזֵיל לְשִׁטְתֵּיהּ בְּפֶשֶׁט הַקּוֹדֵם. וּלְפִי מַה שֶּׁפָּסַק הָרַמְ״א בְּסִימָן קי״ח, בְּכָל גַּוְונֵי אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, אִם לֹא שֶׁאָמַר בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן הָאֵל אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וְלֹא הִזְכִּיר מֶלֶךְ: ג (י) הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְאִם טָעָה וְאָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ יֵשׁ דֵּעוֹת בָּאַחֲרוֹנִים אִם צָרִיךְ לַחֲזֹר. וְדַוְקָא אִם סִיֵּם הַבְּרָכָה, אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם יַתְחִיל מִן הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ [אַחֲרוֹנִים]: (יא) אִם חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת. רְצוֹנוֹ לוֹמַר יֹאמַר גַּם כֵּן בִּבְרָכַת מֵעֵין שֶׁבַע שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ: (יב) וְכֵן כְּשֶׁחָלַ וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר גַּם כֵּן דְּאֵינוֹ חוֹתֵם בְּשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים רַק בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּכְכָל יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל יוֹם טוֹב, וְכַנַ״ל בְּסִימָן רס״ח סָעִיף ט׳ עַיֵּן שָׁם: ד (יג) בִּכְרִיעָה. לְפִי שֶׁאָנוּ תְּלוּיִים בַּדִּין לְפִיכָךְ יְכַוֵּן לְהִתְפַּלֵּל בְּאֵימָה וּבִירָאָה. וְהִנֵּה מִלְּשׁוֹן זֶה מַשְׁמָע כִּשְׁאָר כְּרִיעָה הַמְּזֻכָּר בַּכָּתוּב אֵצֶל דָּנִיֵּאל (ו יא) דַּהֲוָה כָּרֵיךְ עַל בִּרְכּוֹהִי, וְכֵן בִּשְׁלֹמֹה כְּתִיב (מלכים א, ח נד) קָם מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְגוֹ׳, אֲבָל אֵין כְּפִיפַת הַבִּרְכַּיִם מְעַכֶּבֶת, וְכֵן מִשְׁמַע בְּסִימָן קל״א (סעי׳ ב) גַּבֵּי תַּעֲנִית צִבּוּר. וְעַיֵּן בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ג) שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם מַאֲמַר מָרְדְּכַי דְּאִם אָמַר בָּרוּךְ וְלֹא כָּרַע יָצָא. וְעַיֵּן בְּמִסַּה וְהַמְּבַשֵּׂר יְהוּדָא (סק״ד) שֶׁכָּתַב דְּאִם כָּרַע וְלֹא הִזְכִּיר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ וְחָתַם בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, יָצָא. וְעַיֵּן בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שו״ת, סק״ח) דְּאִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְשָׁכַח לוֹמַר [מַלְכֻיּוֹת] וְלֹא כָּרַע יָצָא, וְעַיֵּן שָׁם בְּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַמְקוֹרוֹת